

RĪGĀ

2020. gada 24.aprīli
Nr. 1-23/59_e
Uz 12.02.2020. Nr. 6-1/104

Latvijas Republikas tiesībsargam
paziņošanai e-adresē

Par bankas konta atvēršanu bērnam
apgādnieka zaudējuma pensijas izmaksai

Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) ir izskatījusi Jūsu vēstuli, kurā lūdzat viedokli par bankas konta atvēršanu ārpusģimenes aprūpē ievietotam bērnam apgādnieka zaudējuma pensijas izmaksai. Pateicamies par izrādīto iniciatīvu šī jautājuma aktualizēšanā un atvainojamies par atbildes sniegšanu pēc Jūsu vēstulē norādītā termiņa. Ievērojām, ka uz vēstulē ietvertajiem jautājumiem tiesībsargam detalizētas atbildes jau ir sniegušas vairākas kredītiestādes, līdz ar to Asociācija savā atbildē fokusēsies uz sistēmiskiem un horizontāli risināmiem jautājumiem.

Bērniem neatkarīgi no tā, vai viņi palikuši bez vecākiem vai nē, ir pieejami finanšu pakalpojumi - arī iespēja kredītiestādēs atvērt noteikta veida kontus. Piedāvāti tiek vairāki kontu veidi, kuros orientēties un izvēlēties atbilstošāko kredītiestādes palīdz katrā gadījumā individuāli, analizējot bērna vajadzības attiecīgajā situācijā. Piemēram, mantojuma gadījumā var būt nepieciešams arī noguldījumu vai finanšu instrumentu konts, bet citos gadījumos – norēķinu konts ikdienas maksājumu saņemšanai un veikšanai. Bērniem pieejamais un nepieciešamais pakalpojumu klāsts un to sniegšanas kārtība katrā kredītiestādē tiek noteikti tā, lai īstenotu bērnu līdzekļu un datu aizsardzību, kā arī viņu interesēm labāko risinājumu noteiktā vecumā. Būtiski ņemt vērā, ka pakalpojumu sniegšana bērnam vienmēr paredz papildu darbību veikšanu un zināmu specifisku finanšu pakalpojumu saņemšanai.

Normatīvais regulējums tieši par to, kā kredītiestādes apkalpo bērnus (neatkarīgi no tā, vai viņi ir palikuši bez vecāku aprūpes) nav viennozīmīgs un pilnīgs. Bieži vien specifiskajās niansēs šajā jautājuma kredītiestādēm katrā gadījumā no jauna ir jāatjauno savu darbinieku zināšanas. Vadlīniju un ieteikumu tipa dokuments būtu noderīgs, ņemot vērā arī bāriņtiesu atšķirīgo praksi (piemēram, bērna mantojuma masas gadījumā viena bāriņtiesa uzskata, ka mantojuma masas aizgādnieks var rīkoties brīvi līdz ar viņa iecelšanu, bet cita – tomēr sagaida katra darījuma atsevišķu akceptēšanu).

Jāņem vērā, ka katrā kredītiestādē atsevišķas prasības pakalpojuma saņemšanai var atšķirties, gan tāpēc, ka nepastāv vienotas normatīvo aktu prasības, gan tāpēc, ka pieejamo pakalpojumu un to saņemšanas kārtību nosaka kredītiestādes politika un konkrēto risku izvērtējums. Tā, piemēram, kredītiestādes norēķinu konta gadījumos var noteikt vecuma limitus, kad kontu ir iespējams atvērt uz paša bērna vārda, proti, kad bērns pats objektīvi spēj ar kontā esošajiem līdzekļiem rīkoties. Tāpat kredītiestādes atšķirīgi rīkojas jautājumos, vai bērnam pašam jābūt klāt konta atvēršanas brīdī – vienas paļaujas uz valsts izsniegtu dokumentu, citas risku mazināšanas nolūkā klātienē filiāles telpās pārliecinās, ka bērns patiešām ir šīs personas aprūpē.

Kredītiestādēm ir pienākums pārliecināties, ka ar finanšu līdzekļiem rīkojas pienācīgi pilnvarota persona – persona, kura ir tiesīga rīkoties ar bērna līdzekļiem. Līdz ar to visos gadījumos kredītiestādēm ir pienākums iegūt visus nepieciešamos dokumentus, kas šo faktu apliecina un novērš neatļautu rīcību ar bērna mantu, kā arī nepieļaut krāpnieciskas darbības, izmantojot novecojušus vai viltotus dokumentus.

Nemot vērā Jūsu uzdotos jautājumus papildus norādām uz atsevišķām praktiskām niansēm, ar kurām saskaras visas kredītiestādes.

Fiziskas personas konta atvēršanas pieteikumu visos gadījumos iesniedz klients, taču klients to var izdarīt arī ar likumisko un līgumisko pārstāvju starpniecību. Bankas pienākums ir saprast, vai un uz kāda pamata attiecīgais pārstāvis rīkojas klienta vārdā. Līgumiskā pārstāvja gadījumā, kredītiestāde lūdz uzrādīt notariāli apliecinātu pilnvaru, bet likumiskās pārstāvniecības gadījumā kredītiestādes uzdevums ir saprast, kādi fakti apliecina attiecīgā pārstāvja aizgādības tiesības.

Lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimenē vai specializētajā audžuģimenē pieņem bāriņtiesas, tāpēc kredītiestāde lūdz iesniegt attiecīga bāriņtiesas lēmuma kopiju, jo tām nav piekļuves reģistriem, kur tas būtu norādīts. Bāriņtiesas lēmumā norādītā fiziskā persona var atvērt kontu bērnam, ja bāriņtiesas lēmumā tas tieši norādīts, ņemot vērā apstākli, ka audžuģimene nav tas pats, kas aizbildnis. Bāriņtiesas iecelta aizbildņa gadījumā kontu aizbildnis var atvērt arī tad, ja bāriņtiesas lēmumā konta atvēršanas tiesības atsevišķi nav minētas. Ja kontu atver audžuģimene, ir nepieciešams, lai kredītiestāde zinātu, ka tā ir bērna audžuģimene, kurai šādas tiesības ir noteiktas. Ja kontu atver aizbildnis, ir nepieciešams, pārliecināties, ka attiecīgā persona ir aizbildnis. Bērnam pašam šī procesa ietvaros dokumenti nav jāparaksta, ņemot vērā rīcībspējas ierobežojumu. Pastāv gan arī izņēmums attiecībā personām, kas sasniegušas 16 gadu vecumu. Viņām ir tiesības pašām atvērt kontu attiecībā uz viņu brīvo mantu.

Lēmumu par bērna ievietošanu Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā arī pieņem bāriņtiesa, tāpēc, tad, kad Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas vadītājs vēlas atvērt bērnam kontu, kredītiestādei ir nepieciešams dokuments, kas apliecina, ka attiecīgā persona ir iestādes vadītājs, ja vien informācija nav pieejama Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajā publisko personu un iestāžu sarakstā vai citos avotos, kā arī bāriņtiesas lēmums, kas apliecina, ka bērns ievietots attiecīgajā iestādē. Ja pēc bāriņtiesas lēmuma par bērna ievietošanu iestādē, vēl ir pašvaldības lēmums jau par konkrētu pašvaldības iestādi, kurā ievietot bērnu, tas var nozīmēt vēl papildu dokumenta nepieciešamību, lai iegūtu pilnīgu pārliecību par iestādes vadītāja tiesībām pārstāvēt bērnu. Praksē ļoti bieži konta atvēršanas pieteikumu iesniedz iestādes vadītāja pilnvarotie darbinieki, nereti sastopami arī pārpilnvarojumi, kuru gadījumā iepriekšminētie avoti var nesniegt atbildi. Attiecīgi, tad tiek lūgts iesniegt sākotnējo pilnvaru, lai konstatētu, vai pārpilnvarojuma tiesības ir paredzētas. Atsevišķas kredītiestādes var atteikties apkalpot pilnvarnieku uz tādas pilnvaras pamata, kas nav notariāli apliecināta, ja nepastāv iespējas pienācīgi pārliecināties par tās autentiskumu.

Asociācija vērs tiesībsarga uzmanību, ka šobrīd iepriekš minēto dokumentu iegūšanas process ir ļoti smagnējs un rada ievērojamu administratīvo slogu kā kredītiestādēm, tā bērnu aizbildņiem un citiem likumiskajiem pārstāvjiem, tādejādi apgrūtinot arī bērna iespējami ātrāku un raitāku interešu pārstāvību. Procesu ievērojami apgrūtinā visu nepieciešamo dokumentu iegūšana, turklāt nereti iestāžu prakse, nepieciešamos dokumentus izsniedzot, tai skaitā dokumentu satura ziņā, ir nevienveidīga un līdz ar to dokumentu atbilstība grūti pārbaudāma (izprotama).

Attiecībā uz dokumentiem, kas nepieciešami konta atvēršanai vai rīcībai ar to, Asociācija identificējusi trīs situācijas, kas ne vienmēr atbilst bērna labākajām interesēm, bet pašreizējā regulējuma un prakses ietvaros pastāv. Pirmkārt, daudzi dokumenti, kas kredītiestādei jāsaņem no klienta likumiskā pārstāvja kontu atverot, satur sensitīvu informāciju, ar kuru kredītiestādēm pat nebūtu nepieciešams iepazīties. Otrkārt, lai gan

lēmums būtu jāizdod bāriņtiesai kā koleģiālai iestādei, praksē nereti tiek izdotas arī bāriņtiesas priekšsēdētāja vienpersoniskas pilnvaras arī tajos gadījumos, kad likums nepieļauj viņa vienpersonisku rīcību. Treškārt, aprūpes iestādes vadītāja/darbinieka gadījumā, mēdz būt apgrūtināti saprast, vai konkrētā persona ir tā par ko uzdodas un vai personai izsniegtais pilnvarojums patiešām ir aktuāls.

Procesu apgrūtina apstākļi, ka šobrīd nepastāv iespēja vienuviet, ticami, ātri un ērti pārliedzināties par to, ka konkrētā persona ir tiesīga rīkoties ar bērnu, kas palicis bez vecāku aprūpes, mantu. Katrā gadījumā jāpieprasa individuāli izsniegti dokumenti, kuri, turklāt, satur a ziņā mēdz atšķirties. Kredītiestādes spēj ātri, ērti un adekvāti pārliedzināties par personu identitāti, taču, lai pārliedzinātos par tiesībām pārstāvēt bērnu intereses – jāpieprasa dokumenti. Lai situāciju risinātu, **Asociācija aicina informāciju par personām, kas ir tiesīgas rīkoties ar to bērnu mantu, kuri palikuši bez vecāku aprūpes, apkopot centralizēti, piemēram, iekļaujot to Iedzīvotāju reģistrā.** Jauna un atsevišķa reģistra veidošana nebūtu lietderīga. Tādējādi tiktu mazinātas gan kredītiestāžu, gan klientu pūles, mazinot administratīvo slogu un uzlabojot bērnu interešu pārstāvības procesu un datu aizsardzību.

Tā kā jautājums par bērnu apkalpošanu tiesiskajiem aspektiem kredītiestādēs, saglabājot katras kredītiestādes unikālo pieeju, ir Asociācijas darba kārtībā kā viens no prioritārajiem uzdevumiem atbilstoši darba plānam, esam gatavi pārrunāt un sadarboties ar Jums šajā jautājumā.

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Sagatavoja:
Edgars Pastars, edgars.pastars@financelatvia.eu